

Skender ZHITIA

ROLI I FONDIT “VENDLINDJA THËRRET” NË LUFTËN E USHTRISË ÇLIRIMTARE TË KOSOVËS”

Abstrakt:

Në kuadër të Ushtrisë Çlirimtare të Kosovës (UÇK), si organizatë politiko-ushtarake që veproi nga viti 1994 deri në vitin 1999, fondi “Vendlindja thërret” (4 dhjetor 1993 - 15 gusht 1999) zë një vend thelbësor. Ky fond, i themeluar nga Lëvizja Popullore e Kosovës (LPK), ishte mekanizmi qendror financiar që mbështeti gjithë veprimtarinë e UÇK-së deri në përfundimin e luftës. Ai u kthye në simbol të përkushtimit dhe sakrificës së diasporës shqiptare, e cila përmes tij kontribuoi në mënyrë të strukturuar në furnizimin e luftës me mjete materiale, pajisje ushtarake, ndihma mjekësore, logjistikë dhe mbështetje morale. Fondi “Vendlindja thërret” u shtri në të gjitha qendrat kryesore të diasporës shqiptare në Evropë dhe në Amerikë, duke dëshmuar një nivel të lartë organizimi dhe disipline financiare. Ky punim mbështetet kryesisht në burime dokumentare me proveniencë ushtarake dhe organizative të UÇK-së, shtypin e kohës, si dhe dëshmi të drejtuesve ushtarak. Qëllimi i kumtesës është të shqyrtojë dhe të analizojë në mënyrë objektive rolin strategjik të këtij fondi në realizimin e qëllimeve të Luftës Çlirimtare të Kosovës.

Fjalë kyçe: Fondi “Vendlindja thërret”, Shtabi i Përgjithshëm, lufta çlirimtare, mbijetesa, çlirimi.

Themelimi dhe organizimi i fondit “Vendlindja thërret”

Gjatë dhjetëvjeçarit të fundit të shekullit XX, shqiptarët e Kosovës u përballën me një intensifikim të represionit politik, institucional dhe kulturor nga Federata Serbo-Malazeze, çka e bëri të pashmangshëm organizimin e një rezistence të armatosur.¹ Në këtë kontekst historik, themelimi i Ushtrisë

¹ Pas 28 shkurtit 1989, me ndërhyrjen e Kryesisë së RSFJ-së dhe nën presionin e Serbisë, ndaj Kosovës filluan të aplikohen masa të dhunshme që shënuan nisjen e suprimimit të autonomisë së saj kushtetuese. Më 28 mars 1989, me miratimin e amendamentit kushtetues nr. 47 nga Kuvendi Federativ i Jugosllavisë, u shfuqizua autonomia e garantuar me Kushtetutën e vitit 1974. Në dekadën që pasoi, institucionet serbe ushtruan represion sistematik ndaj shqiptarëve, përmes largimeve masive nga puna, mbylljes së institucioneve arsimore e kulturore,

Çlirimtare të Kosovës (UÇK) shënoi një kthesë të rëndësishme drejt shtimit të përpjekjeve për çlirim kombëtar. Realizimi i objektivave të UÇK-së, megjithatë, kërkonte burime të mëdha financiare dhe logjistike, të cilat nuk mund të siguroheshin vetëm nga brenda vendit. Kjo nevojë solli në qendër të vëmendjes angazhimin e diasporës shqiptare, e cila historikisht ka luajtur një rol kyç në mbështetjen e çështjes kombëtare, si promotore e lëvizjeve politike dhe ruajtëse e identitetit kulturor kombëtar.²

Në fund të viteve '80 dhe veçanërisht gjatë viteve '90, diaspora shqiptare në Evropë dhe Amerikë u aktivizua fuqishëm për të mbështetur jo vetëm politikisht, por edhe financiarisht, përpjekjet për liri në Kosovë, Maqedoni si dhe në trevat e Preshevës, Bujanocit dhe Medvegjes. Kjo mbështetje u institucionalizua përmes krijimit të fondit "Vendlindja thërret", një ndër format më të organizuara të mobilizimit të burimeve financiare të diasporës

shkatërrimit të ekonomisë dhe veprimeve të dhunshme policore e ushtarake, veçanërisht gjatë viteve 1998-1999. U dokumentuan edhe përpjekje për transferimin e pasurisë nga Kosova në Serbi, përmes integritetit të detyruar të ndërmarrjeve vendore në sistemin ekonomik serb. Sipas të dhënave të Pajazit Nushit, kryetar i Këshillit për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive të Njeriut në Prishtinë, në Dosja: Krimet e Luftës në Kosovë 1997-1999, që nga marsi i vitit 1989 deri më 31 dhjetor 1997, forcat e policisë serbe dhe jugosllave vranë 171 persona, plagosën 312 të tjerë dhe torturuan fizikisht rreth 10,000 shqiptarë të moshave dhe gjinive të ndryshme. Këto veprime u kryen pa ndonjë arsye tjetër, përveç përkatësisë së tyre etnike; Pajazit Nushi, *Dosja: Krimet e Luftës në Kosovë 1997-1999* (Prishtinë: KMDLNj, 2000), f. 15.

²Diaspora shqiptare ka luajtur një rol thelbësor në ruajtjen e identitetit kombëtar dhe në zhvillimet politike e kulturore të shqiptarëve. Të dhënat datojnë që nga kolonitë arbëreshe në Itali, të krijuara pas shek. XV, të cilat mbajtën gjallë gjuhën dhe kulturën shqiptare. Nga fundi i shek. XVIII, shqiptarët filluan të vendoseshin në qendrat osmane, si Stambolli, duke ndikuar në zhvillimet arsimore dhe politike. Gjatë Rilindjes Kombëtare, diaspora organizoi kongrese, shoqata dhe botime që përhapën idetë kombëtare, veçanërisht në Stamboll, SHBA dhe Ruman. Pas Pavarësisë, ajo mbrojti të drejtat shqiptare në viset e mbetura jashtë kufijve dhe kontribuoi në Kongresin e Vlorës. Gjatë Luftës së Dytë Botërore, përfaqësues të diasporës lobuan në Perëndim për çështjen e Kosovës dhe Çamërisë. Në periudhën komuniste, megjithëse regjimi izoloi vendin dhe e shpalli diasporën "armik", shoqatat në Perëndim, si "Vatra", ruajtën vazhdimësinë kombëtare. Pas viteve '60, u formua diaspora kosovare në Perëndim, e cila u bë themel për veprimtari arsimore dhe politike. Në vitet '90, ajo u angazhua në mbështetjen financiare dhe ndërkombëtarizimin e çështjes së Kosovës, përmes instrumenteve si Fondi "Vendlindja Thërret" dhe 3%-shi, duke luajtur një rol kyç në mbështetjen e UÇK-së dhe krijimin e institucioneve paralele. Nëpërmjet veprimit politik, ruajtjes së kulturës, përkrahjes financiare dhe ndihmës në shtetformim, diaspora shqiptare ka dëshmuar se është një aktor historik me ndikim të qëndrueshëm. Në kontekstin aktual të globalizimit dhe integriteteve euroatlantike, roli i saj mbetet thelbësor për të ardhmen kombëtare shqiptare.

për një luftë çlirimtare në hapësirën shqiptare. Fondi “Vendlindja thërret” u themelua më 12 nëntor 1993 në Zvicër nga Kryesia e Këshillit të Përgjithshëm të Lëvizjes Popullore të Kosovës (LPK),³ si një nismë gjithëkombëtare që bazohej fillimisht në sistemin e kuotizacionit të anëtarësisë. Vetëm tri ditë më vonë, më 15 nëntor, në gazetën “Zëri i Kosovës” u publikua llogaria bankare e fondit, duke shënuar fillimin e një fushate të gjerë të ndërgjegjësimit dhe angazhimit të mërgatës shqiptare.⁴ Ky vendim u konfirmua dhe miratua unanimisht në mbledhjen e Këshillit të Përgjithshëm të LPK-së, më 4 dhjetor 1993.⁵

Në fillimet e veta, fondi operoi në disa shtete evropiane ku diaspora shqiptare kishte prani të konsoliduar, Zvicër, Gjermani, Austri, Suedi, Francë dhe Britani e Madhe. Me rritjen e nevojave logjistike të UÇK-së, fondi shtriu veprimtarinë edhe në Shtetet e Bashkuara të Amerikës dhe në Kanada, ku u krijuan struktura të mirëorganizuara për mbledhjen e fondeve dhe raportimin e rregullt të tyre.⁶ Më 27 prill 1998, në një komunikatë publike, UÇK shpalli programin e saj politik dhe theksoi në mënyrë të veçantë rëndësinë e fondit “Vendlindja thërret” si burimi kryesor i financimit të luftës. Kjo u përforcua më tej më 10 qershor 1998, kur Shtabi i Përgjithshëm i UÇK-së i bëri thirrje popullit shqiptar për kontribute, duke përdorur sloganin “Atdheu në rrezik – Vendlindja Thërret!”, që u bë thirrje kombëtare për mobilizim.⁷

³ Emrush Xhemajli, “Pse u krijua fondi ‘Vendlindja thërret’? Nevojat, arsyet dhe rrethanat në të cilat u krijua,” *Pashtriku.org*, 11 dhjetor 2023, qasur më 10 maj 2025, <https://pashtriku.org/pse-u-krijua-fondi-vendlindja-therret-nevojat-arsyet-dhe-rrethanat-ne-te-cilat-u-krijua/>; Xhevat Bislimi, “Pesha e fondit Vendlindja thërret në Luftën antipushtuese çlirimtare të UÇK-së,” *Ekonomia.info*, qasur më 10 maj 2025, <https://www.ekonomia.info/?page=1,5,378545>.

⁴ “Zëri i Kosovës”, Organ i Lëvizjes Popullore të Kosovës, nr. 19, 15 nëntor 1993, f. 3.

⁵ Emrush Xhemajli, “Pse u krijua fondi ‘Vendlindja thërret’? Nevojat, arsyet dhe rrethanat në të cilat u krijua,” *Pashtriku.org*, 11 dhjetor 2023, qasur më 10 maj 2025, <https://pashtriku.org/pse-u-krijua-fondi-vendlindja-therret-nevojat-arsyet-dhe-rrethanat-ne-te-cilat-u-krijua/>.

⁶ Kudus Lampe, “Fondi ‘Vendlindja thërret’, vlerë që është shtrirë në SHBA dhe në të gjitha vendet e tjera të botës ku ka shqiptarë,” *Epoka e Re*, 9 gusht 2020, qasur më 15 maj 2025, <https://www.epokaere.com/fondi-vendlindja-therret-vlere-qe-eshte-shtrire-ne-shba-dhe-ne-te-gjitha-vendet-e-tjera-te-botes-ku-ka-shqiptare-26/>.

⁷ Jakup Krasniqi, *Kthesa e madhe - Ushtria Çlirimtare e Kosovës*, Prishtinë, “Gjon Buzuku”, 2006, f. 83 (Më tej Krasniqi *Kthesa e Madhe*). Shtabi i Përgjithshëm i Ushtrisë Çlirimtare të Kosovës, Deklaratë politike nr. 2, 29 prill 1998; Shtabi i Përgjithshëm i Ushtrisë Çlirimtare të Kosovës, Deklaratë politike nr. 3, Prishtinë, 12 qershor 1998; Skender Zhitia: *Ushtria Çlirimtare e Kosovës-Zona Operative e Llapit*, Instituti i Historisë-Prishtinë, ribotim, 2023, 63, 65 (Më tej: Zhitia *UÇK-ZOLL*): Indeksonline, “Krasniqi publikon komunikatën SHP të UÇKssë ku kërkoheshin para nga fondi “Vendlindja thërret”, 10 qershor 2020, qasur më 24 prill 2025,

Më 22 janar 1999, Fondi “Vendlindja thërret” u integrua zyrtarisht në strukturat e Shtabit të Përgjithshëm të Ushtrisë Çlirimtare të Kosovës, duke u bërë pjesë e organizimit të saj logjistik dhe financiar. Ky hap, i ndërmarrë në përputhje me vendimin e nëntorit 1998 për ristrukturimin e UÇK-së, shënoi një moment vendimtar në institucionalizimin e burimeve financiare të luftës. Pas këtij vendimi u krijua Këshilli Qendror për Administrimin e Fondit, me një strukturë të qartë organizative: kryetar, nënkryetar, drejtor ekzekutiv, përgjegjës administrativ dhe anëtarë të tjerë.⁸ Paralelisht, në çdo shtet ku vepronte fondi, funksiononin këshilla lokale të përbëra nga personalitete të njohura të diasporës dhe përfaqësues të LPK-së, të cilët kishin për detyrë menaxhimin korrekt dhe transparent të fondeve.⁹

Menaxhimi i fondeve karakterizohej nga dokumentim i saktë i çdo kontributi, raportim i rregullt dhe shpërndarje në përputhje me nevojat e luftës.¹⁰ Ky organizim reflekton një nivel të avancuar të përgjegjësisë financiare në rrethana lufte, një fakt që rrallë vërehet në lëvizjet guerile të kohës moderne. Përveç mbledhjes së fondeve, diaspora në shumë vende organizoi aktivitete sensibilizuese si darka humanitare, koncerte, ankande dhe takime me bashkatdhetarë. Këto veprimtari, përveç sigurimit të ndihmës financiare, shërbenin edhe për forcimin e vetëdijes kombëtare dhe të frymës

<https://indeksonline.net/krasniqi-publikon-komunikaten-e-shp-te-uck-se-ku-kerkoheshin-para-1/>; Instituti i Historisë Prishtinë “*Arkivi i Luftës i agjencisë shtetërore informative*”, “Kosovapress”, Vëllimi i Dytë (1 mars - 10 prill 1999), Prishtinë, 2016, f. 76.

⁸ Agjencia e lajmeve “Kosovapress”, Prishtinë, 19 shkurt 1999; Instituti i Historisë Prishtinë “*Arkivi i Luftës i agjencisë shtetërore informative*”, “Kosovapress”, Vëllimi i Parë (4 Janar - 28 Shkurt 1999), Prishtinë, 2016, 478. Anëtar të Këshillit Qendror të Fondit janë emëruar: Jashar Salihu, kryetar, Mujë Rugova, nënkryetar, Agush Buja, kontrollor financiar, Fatmir Zymberi, drejtor ekzekutiv, Ramiz Lladrovci, përgjegjës administrativ, Hasan Ukëhaxhaj, anëtar, Halit Naxhaku, anëtar, Mehmet Bislimi, anëtar, Hysni Sylaj, anëtar, Naser Tupella, anëtar, Jashar Alia, anëtar, Naser Ramadani, anëtar, Xhevat Bislimi, anëtar, Bilall Sherifi, anëtar, Shaban Muja, anëtar.

⁹ Agjencia e lajmeve “Kosovapress”, Prishtinë, 19 shkurt 1999; Instituti i Historisë Prishtinë “*Arkivi i Luftës i agjencisë shtetërore informative*”, “Kosovapress”, Vëllimi i Parë (4 Janar - 28 Shkurt 1999), Prishtinë, 2016, f. 479, 480, 481.

¹⁰ Kështu dukej dokumenti për pagesën e fondit “Vendlindja thërret”, qasur më 11 korrik 2025, https://www.google.com/search?q=K%C3%ABshtu+dukej+dokumenti+p%C3%ABr+pages%C3%ABn+e+fondit+%E2%80%9CVendlindja+th%C3%ABrret%E2%80%9D&oq=K%C3%ABshtu+dukej+dokumenti+p%C3%ABr+pages%C3%ABn+e+fondit+%E2%80%9CVendlindja+th%C3%ABrret%E2%80%9D&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUyBgAEEUYOTIHCAEQIRiPAjIHCAIQIRiPAIIBCTI2NDVqMGoxNagCCLACAfEFQIFN-8pBy8gDxBUJRTfKQcvIA&sourceid=chrome&ie=UTF-8.

së solidaritetit. Më 29 mars 1999 në Gjenevë u grumbulluan 120 mijë franga zvicerane brenda disa orëve; më 4 prill 1999, në Nju Jork të ShBA-ve u siguruan 1 milion e 300 mijë dollarë; ndërsa më 5 prill, në rajonin e Reutlingenit dhe Singenit të Gjermanisë, u mbledhën mbi 250 mijë marka gjermane brenda pak ditësh.¹¹

Këto fonde u shfrytëzuan për blerjen e armatimit, furnizimin me uniforma, pajisje komunikimi, barna dhe karburant, duke mbuluar një gamë të gjerë nevojash strategjike të UÇK-së.¹²

Për më tepër, përfaqësues të fondit luajtën një rol të rëndësishëm edhe në promovimin diplomatik të çështjes së Kosovës në qarqet ndërkombëtare, përmes kontaktit me organizata të huaja dhe mediave të mëdha.¹³ Pas përfundimit të luftës, në qershor 1999, fondi “Vendlindja thërret” kaloi nën menaxhimin e Qeverisë së Përkohshme të Kosovës dhe u integrua në institucionet shtetërore, konkretisht në Ministrinë e Financave. Ky veprim simbolizoi transformimin e tij nga një mekanizëm rezistence në një instrument ndërtimi shtetëror.¹⁴

Përfundime

Nga trajtimi i mësipërm del qartë se fondi “Vendlindja thërret” përfaqëson një kapitull të veçantë dhe jetik në historinë e luftës për çlirim të Kosovës. Në rrethana të jashtëzakonshme politike, organizative dhe të sigurisë, ky fond u shndërrua në një instrument strategjik për mbështetjen materiale, morale dhe diplomatike të Ushtrisë Çlirimtare të Kosovës. Pa ekzistencën dhe funksionimin e tij, mbajtja e një lufte të tillë në një kohë relativisht të gjatë do të ishte e pamundur. Fondi dëshmoi jo vetëm për nivelin e lartë të

¹¹ Agjencia e Lajmeve “Kosovapress,” Gjenevë, 29 mars 1999; Instituti i Historisë, *Arkivi i Luftës i Agjencisë Shtetërore Informative “Kosovapress”*, Vëllimi II (1 mars - 10 prill 1999), Prishtinë: Instituti i Historisë, 2016, 413, 482; Instituti i Historisë Prishtinë “*Arkivi i Luftës i agjencisë shtetërore informative*”, “Kosovapress”, Vëllimi i Dytë (1 mars – 10 prill 1999), Prishtinë, 2016, 76; 113, 180, 306, 412, 413, 482; Instituti i Historisë Prishtinë “*Arkivi i Luftës i agjencisë shtetërore informative*”, “Kosovapress”, Vëllimi i Katërt (16 maj - 17 qershor 1999), Prishtinë, 2016, f. 231.

¹² Zhitia UÇK-ZOLL 215, f. 216.

¹³ Instituti i Historisë Prishtinë “*Arkivi i Luftës i agjencisë shtetërore informative*”, “Kosovapress”, Vëllimi i Dytë (1 mars - 10 prill 1999), Prishtinë, 2016, 143 413, 497, 501.

¹⁴ Nuhi Bytyqi, “Fatmir Zymberi për Fondin ‘Vendlindja thërret,’” Tiranë, 20 maj 1999, video në YouTube, qasur më 17 maj 2025, https://www.youtube.com/watch?v=u8na-TsloU&ab_channel=NuhiBytyqi.

organizimit dhe disiplinës financiare të diasporës shqiptare, por edhe për shkallën e ndërgjegjësimit dhe përkushtimit kombëtar të saj. Ai u shndërrua në një hallkë lidhëse midis shqiptarëve në mërgatë dhe luftës çlirimtare në vendlindje, duke krijuar një mekanizëm unik bashkëpunimi në kohë lufte, në mungesë të një shteti funksional.

Veprimtaria e fondit përfaqëson një nga format më të sofistikuar dhe më efektive të organizimit të diasporës shqiptare në historinë moderne. Ky angazhim financiar nuk ishte thjesht mbështetje ekonomike; ai shërbeu si bazë për ndërtimin e një rrjeti të gjerë të solidaritetit kombëtar, që përfshinte struktura organizative, aktivitete sensibilizuese, dhe përfaqësim diplomatik ndërkombëtar. Në aspektin historik dhe krahasimor, fondi “Vendlindja thërret” mund të konsiderohet një nga rastet më të suksesshme të përfshirjes së diasporës në financimin dhe mbështetjen e një lëvizjeje çlirimtare në Evropën e pas Luftës së Dytë Botërore. Ai mund të krahasohet me praktikën e ndihmës së diasporave të vendeve si Eritrea, Palestina apo Afrika e Jugut, por në rastin e Kosovës ai u veçua për organizimin e decentralizuar dhe për nivelin e lartë të transparencës në raport me bashkatdhetarët kontribuues.

Në përfundim, përvoja e fondit “Vendlindja thërret” na mëson se diaspora nuk është vetëm një komunitet ekonomik në mërgim, por një faktor politik dhe kombëtar me kapacitete reale për të ndikuar në rrjedhat e historisë. Nëpërmjet këtij fondi, diaspora shqiptare demonstroi një vetëdije të lartë politike dhe historike, duke u shndërruar në një aktor të dorës së parë në çlirimin e Kosovës. Pa këtë bashkëpunim të ngushtë mes mërgatës dhe strukturave të rezistencës, aspiratat për liri e pavarësi do të mbeteshin në nivelin e idealizmit të paarrtshëm.